

Forskningsplan 2018 - 2021

Kompetencecenter for
Retspsykiatri (KFR)

Forsidebillede: Diagnose. Nikolaj Brie Petersen 2012. Akryl på lærred, © KFR 2018

Forskningsplan for Kompetencecenter for Retspsykiatri 2018 - 2021

Forskningsplanen tager afsæt i de mål og strategier, der er formuleret i ”Vision og mission for Kompetencecenter for Retspsykiatri 2018”:

Vision

- KFR - vores viden bidrager til at afstigmatisere den retspsykiatriske patientpopulation

Mission

- KFR bidrager med viden til at sikre den bedst mulige pleje, behandling og rehabilitering af retslige patienter
- KFR bedriver interdisciplinær forskning i retspsykiatri på højt internationalt niveau
- KFR skaber, samler og formidler viden til praktikere i det retspsykiatriske felt og til gavn for patienter og pårørende
- KFR inddrager erfaringer og perspektiver fra patienter, pårørende, praktikere, forskere og beslutningstagere i formulering og prioritering af nye projekter og indsatser

KFRs kerneopgaver

KFRs kerneopgaver er defineret i notat fra centerledelsen på PC Sct. Hans vedrørende beskrivelse af Kompetencecenter for Retspsykiatri, juni 2014:

- ”KFR har til formål at ruste RHP til at kunne give den til enhver tid bedst mulige behandling og pleje af de retspsykiatriske patienter i regionen”
- ”KFR skal sikre udbredelse af viden om retspsykiatri på tværs i RHP og etablere forsknings-, udviklings- og undervisningsaktiviteter indenfor retspsykiatri”
- ”KFR skal opsamle viden og erfaringer om den retspsykiatriske behandling og praksis i RHP”
- ”KFR har en forpligtelse til at stimulere og selvstændigt udøve forskning indenfor det retspsykiatriske område”

Strategiske pejlemærker for KFRs forskningsportefølje

KFRs forskningsstrategi er rammesat af Region Hovedstadens strategi *Fokus & Forenkling* og psykiatriens fire strategiske indsatsområder, der tilsammen skal bidrage til Værdi for patienten¹:

- Patienters ønsker & behov
- Kvalitet i behandlingen
- Effektive arbejdsgange
- Kompetente medarbejdere

KFRs forskningsstrategi er ligeledes rammesat af de forskningsstrategiske pejlemærker, der er beskrevet i *Region Hovedstadens Psykiatris Forskningsplan 2016-2021 – Forskning for patienten*:

- At al forskning når et internationalt niveau
- At RHP skal arbejde ud fra et bredt forskningsbegreb [...] ”hvor grundforskning, translationel forskning, implementeringsforskning, praksisorienterede forskningsaktiviteter og den generelle vidensindsamling helt tæt på klinikken ses som en samlet *forskningskæde*, hvor alle elementer skal vægtes og prioriteres og knyttes tæt sammen, og hvor alle faggrupper har mulighed for at bidrage til forskningen”
- At RHP kun tilvejebringer forskning, der nytter for patienten nu og i fremtiden

Også den nationale forskningsstrategi for psykiatriområdet *Forskning til gavn for mennesker med psykiske lidelser – en national strategi*, 2015, virker rammesættende for KFRs forskningsstrategi. I den nationale strategi betones bl.a., at

- ”Forskningsmiljøerne bør have et tæt samspil med praksis således, at de gensidigt kan berige hinanden.”
- ”For at styrke de grundlæggende rammer bør stærke og mere etablerede forskningsmiljøer fastholdes og udvikles samtidig med, at nye og mindre etablerede forskningsmiljøer styrkes i tætte samarbejdsrelationer.”
- ”Fraset regionernes og de sundhedsvidenskabelige fakulteters relationer savnes således systematisk samarbejde mellem sektorer, forskningsmiljøer med sundhedsfagligt fokus og relevante samfunds- og socialfaglige samt humanistiske forskningsmiljøer”. (op.cit. s.37)
- ”En højere grad af samarbejde og netværksdannelse på tværs af fag- og forskningstraditioner har et potentiale for at skabe ny væsentlig viden til gavn for mennesker med psykiske lidelser” (s. 16)

---

¹ RHP Virksomhedsplan: Fokus & Forenkling, 2015; Fokus, Forenkling og Forbedring i Region Hovedstadens Psykiatri 2016-2018 - En Implementeringsplan, 2016.

Om det retspsykiatriske område specifikt hedder det, at:

- ”Et fokusområde for forskningen bør være sammenhængen mellem forebyggelse, tidlig opsporing og tidlig indsats for psykisk lidelse. Der er et særligt behov for mere viden om, hvordan man nedbringer antallet af domme til behandling, Der er både behov for viden om, hvordan man mindsker risikoen for, at patienter, der er i kontakt med psykiatrien, får en dom til behandling og mere viden om, hvordan man bedst forebygger risiko for kriminalitet hos mennesker, der allerede har en dom til behandling” (s. 20)
- ”der er behov for mere viden om, hvordan mennesker med psykiske lidelser og deres pårørende internaliserer og bærer stigmatisering, og i hvilket omfang dette udgør en barriere for deltagelse og inklusion. [...] Der bør derudover være et særligt fokus på mennesker, der udover den psykiske lidelse har en dom til behandling eller som har et samtidigt misbrug” (s. 21f)

KFR har i perioden 2014-2016 indsamlet en række kortlægningskemaer fra praktikere i det retspsykiatriske felt. Praktikerne blev bedt om at svare på, hvad de anså som de tre vigtigste retspsykiatriske problemstillinger. Resultaterne fra disse kortlægninger indgår ligeledes som strategisk pejlemærke, idet de understøtter KFRs mission om at sikre en tæt forbindelse mellem forskning og klinik og hjælper til at sikre, at forskningsindsatsen rettes derhen, hvor behovet for (ny) viden er størst.²

De strategiske pejlemærker for KFRs forskningsportefølje vil herefter være:

- Forskning, der tager udgangspunkt i patienters og praktikers ønsker og behov i forhold til optimering af pleje, behandling og rehabilitering.
- Frembringelse af viden, der er nyttig for patienternes sammenhængende behandlingsforløb i psykiatrien.
- Et bredt forskningsbegreb og forskningssamarbejde på tværs af fag og forskningstraditioner, herunder anvendelse af humanistiske og samfundsvidenskabelige perspektiver.

Den samlede forskningsportefølje i KFR bør leve op til disse pejlemærker. Disse strategiske pejlemærker vil ligeledes være retningsanvisende for prioritering af nye forskningsprojekter fremadrettet.

Genstandsfeltet og prioriterede forskningsområder for KFR

Det retspsykiatriske område favner såvel civilretspsykiatri som strafferetspsykiatri. KFR bidrager til vidensproduktion på begge felter, men skal i sin forskningsportefølje have hovedvægt på det strafferetslige område. Det retspsykiatriske område er kendetegnet af betydelige videnshuller; der savnes dels grundlæggende beskrivelser af

---

² I alt 147 personer har bidraget til kortlægningen. Misbrug/dobbeltdiagnoseproblematik træder frem som en central problemstilling i mange af besvarelsene, og det gør ligeledes tilrettelæggelse, organisering og indholdet af pleje, behandling og rehabilitering, arbejdsdeling mellem hoved- og regionsfunktion, samt tværsektorielt samarbejde.

patientpopulationen og dens prognose og dels savnes viden om hvorledes pleje, behandling og rehabilitering bedst tilrettelægges og målrettes, så indsatserne imødekommer målgruppens behov og hindrer recidiv til kriminalitet.³

KFR arbejder i de kommende år (2018-2021) med følgende prioriterede forskningsområder:

- a) Bruger/patient- og pårørendeperspektiver på eksempelvis livsforløb, patientforløb, pleje, behandling og rehabilitering.
- b) Beskrivelser af den retspsykiatriske patientpopulations epidemiologi og demografi, herunder psykopatologi, diagnoser, somatisk overdødelighed, dobbeltdiagnoseproblematik, sociale forhold, stigma, kriminalitetsportefølje og sanktioner.
- c) Forebyggelse og tidlig indsats, herunder tidlig indsats i forhold til alder (Børne- og ungdomspsykiatri) og tidlig indsats i forhold til problemstilling (recidiv til kriminalitet/debut som retslig patient).
- d) Sundhedsfaglige og socialfaglige indsatser i retspsykiatriske forløb (region, kommune og Kriminalforsorgen i Frihed), herunder pleje, behandling og rehabilitering (recovery).
- e) Civilretslig tvang.

Forskningsformidling og anvendelsesorientering

Uanset hvilket af de tematiske områder der arbejdes med, er det et grundlæggende princip for KFRs forskningsprojekter, at de skal være anvendelsesorienterede, og at de involverede forskerne fra projektets start overvejer, hvem der er målgruppen for vidensproduktionen og hvorledes den bedst formidles til den specifikke målgruppe. Et projekt vil typisk kalde på flere formidlingstiltag, fx først en dansksproget syntese, der sammenfatter hovedkonklusioner og som er relativt nemt tilgængelig, derefter en international artikel og/eller en artikel målrettet et fagblad. Der skal som princip afsættes god tid i projektplanen til såvel skriftlig formidling, som mundtlig formidling, eksempelvis i form af temaeftermiddage/besøg på centre i RHP.

- *Brug af referencegrupper*

KFR har i forbindelse med projekt Drømme & Muligheder fået særdeles positive erfaringer med at arbejde tæt sammen med en referencegruppe bestående af såvel medlemmer med brugerbaggrund og erfaringskompetence, som ansatte i RHP med forskellige fagligheder og erfaringer. En referencegruppe er rådgivende i forhold til hvad der defineres som centrale problemstillinger i en undersøgelse, og i forhold til at sikre fastholdelse af fokus på forskning, der har relevans for såvel brugere som professionelle. Derudover kan referencegruppen spille en central rolle i forhold til målrettet videndeling

---

³ Jf. *Kortlægning af retspsykiatrien, 2015, Retspsykiatri. Kvalitet & Sikkerhed*, Danske Regioner 2015.

af forskningsresultater. Det tilstræbes, at KFRs forskningsprojekter fremadrettet gør brug af sparring og kvalificering fra referencegrupper.

- *KFR arbejds papirer*

For at understøtte ambitionen om at videndele og omsætte viden til og tæt på den kliniske dagligdag vil KFR i 2018 afprøve en ny formidlingsform i form af dansksprogede, kortfattede arbejds papirer. Genren forventes at understøtte en lettere tilgængelig og en hurtigere videndeling end mere traditionelle publiceringspraksisser i form af eksempelvis tidsskriftartikler, der ofte har lang produktionstid. Formålet med KFR arbejds papirer er at give en status præsens på aktuel viden indenfor et afgrænset tematisk område: ”KFR arbejds papirer skitserer centrale aspekter og problemstillinger og giver forslag til videre læsning og fordybelse, men gør ikke krav på at være en systematisk eller udtømmende oversigt. Målgruppen for KFR arbejds papirer er fagprofessionelle, der arbejder med retspsykiatriske patientforløb”. Der vil dog også fremadrettet være fokus på, at KFR publicerer internationale og fagfællebedømte artikler, hvor dette vurderes at være den mest relevante formidlingsstrategi.

- *Retspsykiatrisk Forum*

For at understøtte videndeling etableres i 2. halvår 2018 *Retspsykiatrisk Forum*. *Retspsykiatrisk Forum* er et fagligt forum der, i form af foredrag/oplæg og debat, giver mulighed for tværfaglig dialog og videndeling af retspsykiatriske problemstillinger, primært i Region Hovedstadens Psykiatri på tværs af hoved- og regionsfunktion. Alle faggrupper der er involveret i retspsykiatriske patientforløb inviteres til 8-9 arrangementer årligt, af 1 times varighed. KFR er ansvarlig for *Retspsykiatrisk Forum*, men afdelingsledelsen afd. R, PCSH, indgår som sparringspartnere i forhold til det faglige program.

Igangværende forskningsprojekter

NOMA-study

Formål: At undersøge patienters erfaringer med skift fra et-måneders til tre-måneders antipsykotisk depot (paliperidon palmitat).

Metode: Semistrukturerede kvalitative forskningsinterviews med patienter i DK, Norge og Sverige. Projektet udføres i samarbejde med en tværfaglig skandinavisk forskningsgruppe og JanssenCilag.

Forskningsformidling: Der planlægges en engelsksproget artikel til fagfællebedømt tidsskrift. Endvidere skal der i projektet udvikles et redskab til shared decision-making.

Vendepunkter. Patienter og pårørendes perspektiver på forløb før og efter dom

Formål: At få mere viden om patienters og pårørendes erfaringer med kritiske vendepunkter i patientforløb. Begrebet vendepunkter (turning points) er centralt i recoverybevægelser og teorier om personlig recovery, og har ofte fokus på positive og skelsættende begivenheder, der medfører positive forandring og bedring. I dette projekt

arbejdes med en bredere forståelse af vendepunkter, som ”tidspunkt eller situation, hvor en udvikling tager en helt ny retning” (Den danske ordbog). Hermed ligger implicit, at der kan være tale om såvel positive som negative hændelser eller situationer, som får afgørende betydning for det efterfølgende forløb. Et vendepunkt kan fx være kriminalitetsdebut, iværksættelse/ændring eller ophør af foranstaltning osv.

Metode: Individuelle semistrukturerede kvalitative forskningsinterviews med patienter og pårørende.

Forskningsformidling: Dansksproget syntese, evt. KFR arbejdsrapport.

Recovery og retspsykiatri

Formål: At identificere og beskrive de dilemmaer og udfordringer der knytter sig til at skulle arbejde recoveryorienteret med fokus på deltagelse, selvbestemmelse og magt over eget liv i en retspsykiatrisk kontekst, hvor den enkelte patients råderum og autonomi er rammesat af en retslig foranstaltning.

Metode: Litteraturstudie kombineret med interviews med plejepersonale.

Forskningsformidling: KFR arbejdsrapport

Kommende projekter og ideer

Fremadrettet vil KFR have fokus på følgende områder:

- Civilretslig tvang
- Drab i DK
- Domme til forvaring
- Ungdomsretspsykiatri
- Køn og retspsykiatri
- Samarbejde med KiF
- Retslig foranstaltning og dobbeltdiagnose

Vilkår for forskning i retspsykiatri

Forskning i det retspsykiatriske område er begrænset af det daværende Sundheds- og Forebyggelsesministeriums sidestilling af indlagte retslige patienter med patienter underlagt tvang i henhold til Psykiatriloven. Jf. §23 må patienter, der er frihedsberøvet efter denne lov, ikke undergives forsøgsbehandling. Lovgiver har formentlig ikke i sin tid haft i tankerne, at der foregår andre typer sundhedsvidenskabelig forskning end forsøgsbehandling, fx samfundsvidenskabelig eller humanistisk forskning i sygdom og sundhed. Det kan eksempelvis være spørgeskema- eller interviewundersøgelser, hvor der ikke indgår biologisk materiale eller forsøg på mennesker, og som derfor ikke skal

godkendes af Videnskabsetisk Komite.⁴ Ministeriet fortolker imidlertid lovgivningen som, at "[s]åledes er også personer, der er indlagt på psykiatrisk afdeling i henhold til en retsafgørelse, omfattet af Psykiatrilovens §23 og dermed udelukket fra deltagelse i forsøgsbehandling".⁵ Efterfølgende har jurister i Region Hovedstadens Psykiatri præciseret definitionen af forsøg og slået fast, at "forskningsprojekter, hvor der ikke sker afprøvning af lægemidler og indgreb eller anden legemlig eller psykisk påvirkning eller undersøgelse af patienten, bliver således ikke berørt af forbuddet i psykiatrilovens § 23".⁶ Det betyder i praksis, at det har været muligt at gennemføre eksempelvis interviewundersøgelser med patienter med retslig foranstaltning i såvel stationært som ambulans regi. Det er imidlertid fortsat uklart, hvorvidt eksempelvis lyssætning i patientstuer eller psykosociale rehabiliterende indsatser ville blive set på som en intervention, og om det vil være muligt at gennemføre videnskabelige undersøgelser heraf.

KFR har rejst disse udfordringer i Retspsykiatrisk ForskningsNetværk (RFN), der er initieret af afdelingsledelserne i den specialiserede retspsykiatri i de fem regioner. Det vil endvidere fremadrettet være relevant at arbejde med at synliggøre disse problemstillinger overfor psykiatridirektørkredsen som en væsentlig barriere i forhold til at tilvejebringe viden på det retspsykiatriske område.

Opfølgning på denne forskningsplan

Når arbejdet med en fælles forskningsplan for PC Sct. Hans genoptages forventes forskningsstrategier for henholdsvis Kompetencecenter for Retspsykiatri (KFR), Kompetencecenter for Dobbelt diagnose (KFD), Enheden for klinisk psykiatrisk sundheds- og sygeplejeforskning (KPSS) og Forskningsinstitut for biologisk psykiatri at blive indarbejdet heri. Derved synliggøres den bredde i metoder, forskningsområder og interdisciplinære fagmiljøer, der kendetegner den samlede forskningsportefølje på PC Sct. Hans. Der følges op på fremdrift i projekterne i forskningsporteføljen ved hjælp af statusmøder, MUS mv.

---

⁴ Bekendtgørelse af lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter. <https://www.retsinformation.dk/pdfPrint.aspx?id=192671>

⁵ Brev fra Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, 12/11-2013.

⁶ RHP Notat til Peter Treufeldt 30/9-2014.

Psykiatri

Kompetencecenter for Retspsykiatri

Region Hovedstadens Psykiatri

Psykiatrisk Center Sct. Hans

Boserupvej 2

4000 Roskilde

www.psykiatri-regionh.dk/kfr

Telefon: 2933 0292

E-mail: rhpkfr@regionh.dk